

УДОСКОНАЛЕННЯ ПОРІД ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ НА УКРАЇНІ

М. Т. ДЕНИСЕНКО, кандидат сільськогосподарських наук

Міністерство сільського господарства Української РСР

На початок 1979 р. у всіх категоріях господарств республіки налічувалось 25,6 млн. голів великої рогатої худоби, в тому числі 9,3 млн. корів, або більше, ніж у попередньому році, відповідно на 700 тис. і на 200 тис. голів. Збільшився обсяг реалізації худоби державі. Середня жива маса однієї голови великої рогатої худоби, проданої державі колгоспами і державними господарствами республіки, зросла на 17 кг і становить в середньому 381 кг, а в Черкаській, Івано-Франківській, Чернівецькій, Київській, Полтавській, Львівській та деяких інших областях — 401—436 кг. У багатьох господарствах підвищилась молочна продуктивність корів.

Поліпшилось відтворення поголів'я, надходження телят збільшилось на 391,1 тис. голів. З розрахунку на 100 корів у Львівській, Івано-Франківській, Кримській, Чернівецькій областях за 1978 р. одержано по 90—93 теляти, або на 2—3 голови більше, ніж в попередньому році.

У найближчі роки в республіці передбачено довести добові прирости худоби не менш як до 700 г, вагові кондиції тварин підвищити до 400—450 кг, від корови одержувати по 3000—3500 кг молока, а в молочних зонах, районах і господарствах, де такі надої вже одержують, — по 4000—5000 кг за рік.

З розвитком скотарства і його інтенсифікацією зростають вимоги до тварин, особливо до їх якості. Тому племінна робота, в центрі якої стоїть порода тварин, повинна спрямовуватись на підвищення продуктивності, скороспілості, інтенсивне використання маточного поголів'я.

У господарствах республіки районовано 10 порід великої рогатої худоби, з яких найбільш поширені червона степова (39,6%), сimentальська (37,4%) і чорно-ряба (11,9%). Наукові і виробничі обстеження свідчать, що серед планових порід ще чимало корів, недостатньо пристосованих до використання їх на фермах з комплексною механізацією всіх трудомістких процесів. Намічено заходи докорінного поліпшення організації селекційно-племінної роботи з тим, щоб забезпечити удосконалення існуючих і створення нових високопродуктивних порід, ліній, родин, які відповідали б вимогам промислової технології. При Українському науково-дослідному інституті розведення і штучного осіменіння великої рогатої худоби передбачено створити автоматизовану систему управ-

ління селекційним процесом щодо поліпшення спадкових якостей тварин на основі оцінки бугаїв-плідників за якістю потомства.

Поліпшенню породних і продуктивних якостей районованої худоби сприятиме здійснення комплексних планів селекційно-племінної роботи, що розробляються по кожному району, області і в цілому по республіці на 1980—1990 рр. При цьому в молочному скотарстві увага приділятиметься підвищенню надоїв і вмісту жиру та білка в молоці, пристосованості до умов промислової технології утримання, стійкості тварин проти захворювань, зменшенню витрат кормів на одиницю продукції, а в м'ясному скотарстві — збільшенню поголів'я і підвищенню забійної маси тварин, забезпеченню кращої пристосованості їх до пасовищних умов утримання, ефективнішому використанню грубих та інших видів кормів.

З метою зміцнення племінної бази в 130 племінних господарствах кількість корів молочного напрямку становитиме не менше 90 тис., а в 14 племінних заводах і радгоспах — не менше 14,5 тис. корів м'ясного напрямку продуктивності.

Досягнення науки і передового досвіду свідчать, що найбільш ефективною у підвищенні продуктивності районованих порід худоби є селекція, що ґрунтується на оцінці спадкових якостей тварин та інтенсивному використанні високоцінних плідників для штучного осіменіння. В областях створюється мережа комплексів по вирощуванню, перевірці і оцінці бугаїв за якістю потомства. Закінчено будівництво такого комплексу в Житомирській області, де на оцінку поставлено 260 плідників, на базі колишньої Кагарлицької держплемстанції Київської області працює комплекс на 150 голів. Завершується будівництво великих комплексів у Сумській і Волинській областях. У 18 областях створено елевери по вирощуванню племінних плідників до 10—12-місячного віку з постановкою їх в наступному на випробування і оцінку на держплемстанції. В 1978 р. спермою оцінених плідників осіменено 2842 тис. корів і телиць районованих порід. У Чернівецькій, Івано-Франківській, Волинській, Закарпатській областях питома вага маточного поголів'я, яке осіменяють спермою плідників-поліпшувачів, зросла до 63—72%.

Відомо, що чистопородна велика рогата худоба краща районованих у республіці порід є основою всієї племінної роботи. Тому поліпшенню породної структури галузі і, зокрема, племінних стад приділяється найсерйозніша увага, тимчасом як у товарному скотарстві помісні тварини часто більш продуктивні і економічно вигідніші для господарства. Одним з важливих резервів підвищення м'ясної і молочної продуктивності планових порід є впровадження промислового схрещування, доцільність якого підтверджена багатьма науковими дослідженнями і передовим виробничим досвідом.

Міжпородне схрещування застосовують як для створення нових сучасних культурних порід, так і для одержання ефекту гетерозису, тобто підвищення життєздатності, скороспілості і продуктивності тварин при менших витратах кормів у помісного потомства порівняно з вихідними батьківськими формами. На думку І. М. Лернера і Х. П. Дональда (1970), таке схрещування вводить нову

генетичну мінливість в існуючій генофонд, завдяки чому створюються нові можливості для відбору.

У виробничих умовах промислове схрещування корів планових молочних і молочно-м'ясних порід з плідниками спеціалізованих м'ясних застосовують з 1962 р., для чого в республіку в різні часи завезли маточне поголів'я і плідників герефордської, шаролезької, абердино-ангуської, шортгорнської, кіанської, санта-гертруда та інших порід. За даними П. Н. Буйної, О. Ю. Мокеєва (1965), Ф. Ф. Ейснера, А. Д. Чалої (1965), К. Б. Свечіна і О. Г. Тимченка (1970), К. Б. Свечіна (1971), П. Л. Погребняка, В. Ю. Недави і Ю. П. Стрикала (1972), А. В. Паніної (1973), Є. І. Бугримова (1973), акліматизаційна здатність імпортованих тварин різних порід виявилась неоднаковою і деякі з них (шортгорни, санта-гертруда) втратили економічне значення. З маточного поголів'я інших порід створили репродуктори, які сприяли забезпеченню держплемстанцій плідниками, широкому впровадженню промислового схрещування і створенню бази для розвитку скотарства м'ясного напрямку продуктивності. В 1962 р. спермою плідників м'ясних порід осіменено 49,7 тис. корів і телиць, в 1970—366,7, у 1975 р.—1027,7, у 1977—993,2 і в 1978 р.—1438 тис.

Створились ширші можливості для науково-дослідних робіт щодо вивчення ефективності поєднання порід та для створення породних груп м'ясного напрямку. Помісні тварини залежно від поєднання порід у певному віці мають вищу живу масу на 10—15% і більше, витрачають на 1 кг приросту менше кормів, ніж тварини, одержані методом внутріпородного розведення.

За даними П. Л. Погребняка (1978), у колгоспі ім. Постишева Черкаської області 314 помісних бичків, одержаних від схрещування симентальських корів з шаролезькими і кіанськими бугаями, у 20-місячному віці важили 580 кг, тимчасом як симентальські ровесники, вирощені в подібних умовах, тільки 460 кг. Приріст одержано виключно за рахунок гетерозису. На Глибоцькому міжгосподарському підприємстві Чернівецької області герефорд×симентальські помісі в 19-місячному віці досягли живої маси 508 кг, при цьому від кожної помісної тварини одержано додатково 70 кг приросту.

Червона степова, симентальська, чорно-ряба, лебединська та інші породи, які розводять у господарствах республіки, мають порівняно задовільні продуктивні якості і добру пристосованість до природно-господарських умов. При переведенні корів на дворазове доїння в ряді випадків спостерігається зниження надоїв, скорочення лактації, виникають масові захворювання корів маститами.

Наукові і виробничі спостереження свідчать, що придатність до використання в умовах промислової технології поліпшується особливо в тварин, одержаних від схрещування районуваних порід з відселекціонованими в цьому напрямку поліпшуваними породами. Крім того, ці ж породи мають вищу генетичну здатність до прояву молочної продуктивності і вмісту жиру в молоці, що є однією з актуальних проблем у розвитку молочного скотарства. Якщо в кол-

госпах і радгоспах республіки підвищити вміст жиру в молоці лише на одну десяту процента, то це буде рівнозначно збільшенню валового надою на 452,7 тис. тонн за рік. Для виробництва такої кількості молока потрібно додатково утримувати 181 тис. корів. Враховуючи народногосподарську важливість цього заходу, в республіці створено 25 репродукторів голландської, 10 англійської, 4 айрширської, 3 датської чорно-рябої, 2 монбельярдської і по одному голштино-фризької, гронінгенської, джерсейської, червоної датської, швіцької та інших порід.

Обсяг поліпшуючого міжпородного схрещування зростає з кожним роком. У цілому по республіці в 1975 р. спермою плідників поліпшуючих молочних порід осіменено 405,9 тис. корів і телиць, у 1976—914,8, у 1977—1166,8, у 1978—1692 тис. У Київській, Донецькій, Дніпропетровській і Хмельницькій областях спермою плідників поліпшуючих порід щорічно осіменяють по 100—267 тис. голів маточного поголів'я.

За даними М. М. Лебедева, Н. Г. Дмитрієва, П. Н. Прохоренка (1976), від дочок голландських плідників за I лактацію одержано на 317 кг молока і на 13,3 кг молочного жиру більше, ніж від їх ровесниць.

У зоні розведення червоної степової породи спермою англійських плідників щорічно осіменяють 400—450 тис. корів і телиць, помісні корови-первістки за надоєм перевищують червоних степових ровесниць на 200—300 кг молока і на 0,2—0,3% жиру в молоці, мають кращі фізіологічні властивості молоковіддачі.

В колгоспах ім. XXII з'їзду КПРС, ім. 12 років Жовтня, ім. Леніна Бершадського району Вінницької області від помісних корів симентальської і айрширської одержано в середньому на 343 кг, або на 12%, молока більше, ніж від чистопородних симентальських. Вміст жиру в молоці підвищився на 0,2—0,3%. Крім того, значно поліпшилась форма вим'я. Переваги промислового схрещування районованих порід з поліпшуючими підтверджуються даними дослідів і виробничих господарств Чернігівської, Івано-Франківської, Львівської, Херсонської, Полтавської, Тернопільської, Харківської, Чернівецької та інших областей. Поряд з цим в окремих наукових і виробничих дослідях позитивних результатів щодо росту молочної продуктивності у помісей не одержано. Це потребує більш широкої і чіткої організації дослідів у науково-дослідних установах, переведення їх у більш строгу відповідність вимогам методики.

ЛІТЕРАТУРА

Бугримов Е. И. Разведение и использование скороспелого мясного скота. М., «Колос», 1973.

Буйная П. Н., Мокеев А. Е. Промышленное скрещивание и племенная работа в мясном скотоводстве. — Материалы научной конференции ВАСХНИЛ. М., «Колос», 1965.

Лернер И. М., Дональд Х. П. Современные достижения в разведении животных (перевод с английского). М., «Колос», 1970.

Погребняк П. Л. М'ясне скотарство і резерви тваринництва на сучасному етапі. — «Тваринництво України», № 1. К., «Урожай», 1978.

Погребняк П. Л., Недава В. Е., Стрикало Ю. П. Промышленное скрещивание — эффективный метод повышения мясной продуктивности крупного рогатого скота. — Научные труды УСХА, вып. 73, т. IV. К., 1972.

Паннина А. В. Мясное скотоводство. М., «Колос», 1973.

Свечин К. Б. Производство говядины и свинины. К., «Урожай», 1971.

Эйснер Ф. Ф., Чалая А. Д. Промышленное скрещивание и племенная работа в мясном скотоводстве. — Материалы научной конференции ВАСХНИЛ. М., «Колос», 1965.

ПЕРШІ РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ ПО СТВОРЕННЮ НОВИХ ТИПІВ М'ЯСНОЇ ХУДОБИ В УКРАЇНСЬКІЙ РСР

В. Ю. НЕДАВА, доктор сільськогосподарських наук

В. П. ЛУКАШ, кандидат сільськогосподарських наук

В. Г. СОКОЛ, кандидат біологічних наук

Український науково-дослідний інститут розведення і штучного осіменіння великої рогатої худоби

Робота по створенню галузі спеціалізованого м'ясного скотарства на Україні здійснюється за допомогою великомасштабної селекції, складовими елементами якої є виділення в спеціалізованих господарствах елітної групи корів, призначених для одержання ремонтних бугайців, будівництво елеверів, поетапне випробування і оцінка бугаїв за власною продуктивністю та якістю потомства, наявність великих спермосховищ для нагромадження сперми, імуногенетичний контроль походження тварин і т. д.

Новий тип худоби м'ясного напрямку продуктивності створюють на основі складного відтворювального схрещування за методикою П. Л. Погребняка, Ф. Ф. Ейснера і М. А. Кравченка (1972), якою передбачено одержати чотирипородних помісей з частками крові шаролезької і кіанської порід по 37,5%, симентальської і сірої української — по 12,5%. Для роботи в різних зонах республіки спеціально виділено 10 господарств — племінних репродукторів м'ясної худоби.

Щоб прискорити процес формування стад помісної худоби, первинне їх комплектування проводили за рахунок відбору і закупівлі помісних маток першого покоління, одержаних у господарствах, де застосовували їх промислове схрещування. У результаті здійснення загальної програми виведення нових типів м'ясної худоби скоротилось на 3—4 роки.

Потім на помісному поголів'ї першого покоління використовували винятково видатних імпортих бугаїв-плідників та їх потомків, випробуваних за власною продуктивністю і якістю потомства. Протягом 1976—1978 рр. в 10 господарствах, де розводять помісну худобу м'ясного напрямку продуктивності, в селекційну групу виді-